

H O O F D S T U K I

Nopi

Vraag jij je af wie die jongen is? Die jongen met z'n geweer? Die jongen is mijn broertje. En ik, ik ben z'n zus. Ik ben twee jaar ouder. Hij is geboren in 1988 en ik in 1986. Hij was nog maar een baby toen de oorlog uitbrak tegen het einde van 1989. De eerste oorlog. Dus is hij acht jaar oud bij het begin van dit verhaal. En ik ben tien. Je mag me best Nopi noemen. Dat is mijn bijnaam. We hebben allemaal gekke bijnamen hier in Liberia. Mijn broer noemen we Lucky. Hij heeft een spleet tussen zijn tanden. Als hij lacht, moet je vanzelf meelachen.

Zijn favoriete verhalen gaan altijd over hoe goed het vroeger was. Of eigenlijk over wat hij ervan gehoord heeft. Ik heb mijn broertje vaak verteld hoe het was vóór de oorlog. Maar ja, wat weet ik er eigenlijk van? De hele ellende begon ook voordat ik geboren werd. Maar ik heb goed naar oma geluisterd, toen Lucky nog te jong was om het te onthouden.

Ik heb wel eens gehoord over jullie land, weet je. Waar het koud is en waar koeien niet kunnen zwemmen en waar er zoveel eten is dat je zelfs niet dik wil worden. Ik vraag me af of er in die wereld wel plaats is voor mijn verhaal. Er wordt veel gezegd over Afrika. Misschien moet je daar nu even niet naar luisteren. Luister maar eens naar wat ik te zeggen heb. Als ik begin te vertellen over de zon en over de bomen – buigend onder de drukkende lucht – over het gele gras, het rode stof en de krekels in de schemering, over het geluid van gelach en het gebrul van de branding, kan je Afrika dan al een beetje horen? Proef je mijn Liberia in de zilte lucht? Voel je het stof al tussen je tanden? Hoor je de kinderen lachen? Wij zijn net als jullie hoor! Oké, misschien een beetje anders van kleur en het is hier een heel stuk warmer, maar ik weet zeker dat we bang zijn voor dezelfde dingen!

Lucky

Dit is wat ik me herinner. Dit is wat er gebeurd is. We waren op school. Het is een school met muren van hout en leem en stenen van gedroogde klei. De banken zijn gemaakt van ruwe boomstammen, in de lengte doormidden gezaagd. Dunne stammetjes ondersteunen het dak. De ramen zijn open. Wij hebben geen glas. Het is hier altijd warm, weet je nog wel? We zijn met z'n allen in het grootste lokaal. We zijn bij elkaar geroepen voor een speciale bijeenkomst. We zijn allemaal een beetje bang. De hele nacht werd er in de omgeving geschoten. Het hoofd van de school heeft het met ons over het rooster. Plotseling stormen soldaten de klas binnen waar wij allemaal zitten op de banken en staan tegen de muur. De meisjes beginnen te schreeuwen, maar worden muisstil als de soldaten hun geweren op ons richten. Man, het was een vreselijke toestand. Ik deed het bijna in mijn broek van angst. Je mag nu wel lachen, maar ik was pas acht jaar oud.

Ik bedoel, ik was maar een ukkie. Ik was al trots op mezelf dat ik het alfabet kende. Wat wist ik toen? Het hoofd van de school, meneer Nyanforth, hij loopt naar de grootste soldaat en begint tegen hem te praten. Ik ga op mijn tenen staan om beter te kunnen zien en ineens voel ik dat mijn zus haar hand in de mijne laat glippen. Ze was bij haar vriendinnen weggelopen toen ze mij zag staan. Ik kijk haar aan en zie dat ze lijkbleek wordt. Ik kijk weer naar het hoofd van de school. We springen allemaal op van de schrik, omdat de soldaat met de kolf van zijn geweer meneer Nyanforth in het gezicht slaat en zijn ogen helemaal tollen als hij op de grond stort.

Drie onderwijzeressen lopen op die soldaat af. Daar is mevrouw

Bieh. Zij is mijn juf en ze is heel groot, maar ze heeft toch een zachte stem als ze voorleest. Ze staat met haar handen in de zij en ik kan het weten: dat is een slecht voorteken. Man, die soldaat gaat er nou echt van langs krijgen.

Wat er daarna gebeurt, wil je niet weten. Zelfs ik weet het niet precies. Er werd geslagen, er werd geschreeuwd. Wij renden weg. Ik keek nog even om en zag dat de drie jufs tegen de muur aan stonden en geslagen werden. Het enige wat me nog bijgebleven is, was de stevige hand van mijn zus in de mijne.

We renden zo hard als we maar konden. Maar die gasten, die waren niet voor niets naar onze school gekomen. Niet om onze juf te mishandelen en niet om te stelen. Nee man, ze moesten *ons* hebben. We renden het bos in en hielden ons schuil. We verborgen ons achter de bomen, bedekten onszelf met bladeren en kropen onder het kreupelhout. Maar toen de soldaten achter ons aan kwamen, vonden ze ons toch. Mijn zus en ik hielden ons verborgen in twee oude watervaten. Ik zie het allemaal weer voor me, ik ruik de geur van het roestende vat, ik hoor het holle geluid van mijn ademhaling en het bonzen van mijn hart toen ik opkeek en recht in de bloeddorlopen ogen van een soldaat staarde. Tjonge, wat stonk die vent.

Ze pakten ons op en bonden ons vast aan een lang touw. Mijn zus liep voor me. Het was niet zo leuk. Ik had mijn plas niet kunnen ophouden. Daar ging ik dan, nat, niet zo fris dus, lopend door het stof. Je mag wel zeggen dat mijn loopbaan hier begon. Lopen, lopen, lopen.

Nopi

De rebellen wisten van de bijeenkomst op school af en hadden hier rustig op gewacht, voordat ze ons kwamen halen. Dat kon ik mijn broertje niet vertellen. Ik kon nauwelijks nadenken. Ik wist alleen dat ik zijn hand stevig moest blijven vasthouden, wat er ook gebeurde.

Waar waren onze ouders? Wie waren deze mannen? Wat moesten ze

van zulke kleine kinderen zoals wij? Ik was pas tien jaar oud!

Pas jaren later begreep ik dat dit veel vaker voorkomt, overal op de wereld. Ze noemen ons kindsoldaten. Een AK-47 is licht genoeg voor een kind om te dragen. En wij doen dingen die grote mensen met een beetje verstand, of angst, niet durven. Weet je wat ik denk? Ik denk dat dit voorkomt op plaatsen waar gewoon geen mannen meer zijn om te vechten, omdat er al zo lang oorlog is. Zeker in landen zoals Liberia, met olie of diamanten of iets anders waar mensen rijk en machtig van worden. En omdat de oorlogen in deze plaatsen zo lang duren, zijn er minder volwassenen om te vechten. Dus pakken ze de kinderen.

We moesten heel lang lopen. Uiteindelijk kwamen we ergens in het bos aan, dicht bij een moeras. Mijn kleine broertje bleef maar vragen waar papa en mama waren. We hadden geruchten gehoord dat het front steeds dichterbij kwam. Wie vocht er eigenlijk tegen wie? En waarom wij?

Ik heb het niet graag over wat er daarna gebeurde. Ik weet niet eens meer of het dagen of weken duurde. De rebellen gaven ons weinig te eten en nauwelijks iets te drinken. We waren volledig van hen afhankelijk. Ik herinner me nog wel de eerste nacht nadat de soldaten ons opgepakt hadden. Mijn broertje en ik zaten in elkaar gedoken aan de voet van een cottonwood-boom. De grote wortels waren als stevige armen om ons heen geslagen. En in het donker, met op de achtergrond het geluid van krekels en gespetter in het moeras, vertelde ik hem zijn favoriete verhalen, over hoe het was toen we heel klein waren, over touwtjespringen en dansen en over hoe we meer rijst hadden dan we op konden. Het waren de verhalen die oma ons vroeger vertelde. Over hoe het was vóór de eerste oorlog.

H O O F D S T U K 3

Lucky

Mijn zus vertelt me wel eens dat we thuis vroeger stroom hadden. We woonden in de hoofdstad Monrovia en als je iemand kende die in een van die hele hoge kantoorgebouwen werkte, kon je daar 's nachts wel eens naartoe gaan. Mijn zus mocht een keertje met een oom van ons mee. Met een lift gingen ze helemaal naar boven. Dan voelde je je geweldig, zo starend naar de duizenden lichtjes, schitterend in de tropennacht. Sterren, daar deed het haar aan denken, neergestorte sterren. Ik heb zoiets nog nooit gezien. Ze zegt ook dat we stromend water hadden. En een badkamer met een echte badkuip. Tja, ik denk dat ze wel een beetje fantaseert, of misschien is het iets wat oma haar verteld heeft. Toch moet ik zeggen dat Monrovia vroeger ook wel Klein Amerika genoemd werd en alle wegen waren goed bestraat, zonder de kuilen die al het artilleriegeweld later veroorzaakt heeft.

Heb je wel eens gehoord van Rood Licht? Weet je waarom een wijk in Monrovia zo heet? Het is omdat het stoplicht dat daar op het kruispunt hangt, vroeger echt op groen, oranje en rood kon springen. Tja, dat was ook nog vóór de oorlogen.

Weet je dat ik vóór de oorlogen een vriend had? James was mijn beste vriend. Als de sociaal werkster van het VN-programma voor kindsoldaten mij vraagt wat mijn oudste herinneringen zijn, moet ik aan James en aan mijn zus denken. Gek hè? Ik kan me mijn ouders voor de oorlog niet meer herinneren. Ik weet dat ze ergens moeten ronddwalen, die herinneringen, maar ik kan ze niet vinden. Misschien zijn ze niet verdwenen en alleen maar zoek. Zelfs als ik in gedachten terugga naar de tijd toen de soldaten ons uit de school wegsleurden, vind ik mijn ouders alleen terug in de verha-

len van mijn zus. Voor de rest is er alleen maar het verlangen naar goede herinneringen.

Toen ik nog erg klein was, zijn we uit de stad weggetrokken en zijn we verhuisd naar het platteland. Daar leerde ik James kennen. Man, wij deden alles samen. We gingen naar het strand en gooiden stenen in de branding. We vroegen ons dan af of we Moeder Water ooit te zien zouden krijgen, de mooie fee die diep in de oceaan woont en mensen tot zich neemt om bij haar te wonen. Of misschien kwamen we wel de reuzengrote Witwatergeest tegen. In onze taal noemen wij hem 'Kupabu'. Hij komt uit het water om mannelijke papjabloesems te eten. Iedereen die hem ziet, komt om van de angst. Ook hebben we nog het zeelupaard Ni-ji. Die is half vis en half luipaard en leeft in de zee, maar eet mensen. Nee, ook al hebben wij het wel veel over al die geesten, wij hebben ze nooit gezien. We hebben wel eens een walvis gezien. Telt dat ook? We brachten hele dagen door met, tja, wat het ook maar is dat kleine jongens doen. Soms hielpen we met hout sprokkelen voor het vuur, volgens mijn zus. We dansten, we pestten onze zussen en als het echt moest, hielpen we onze moeders. Dat denk ik dan maar. Misschien zijn die herinneringen echt weg. Wil ik er nog naar op zoek gaan? Nee toch.

Diezelfde dag op school had mevrouw Bieh nog gevraagd wat onze toekomstdromen waren. Dat staat me nog goed bij. Ik wilde wel voetballer worden en bakken met geld verdienen en luidkeels aangemoedigd worden, terwijl ik de hele wereld zou afreizen.

Maar weet je, het was niet echt een wens uit de grond van mijn hart. Gek genoeg wil ik nu alleen maar naar school, school en nog eens school. Ik weet wel dat jullie misschien een hekel hebben aan school en aan leraren en dat jullie misschien denken dat ze lelijk zijn en vies ruiken en dat hun neushaar te lang is, maar dit is echt het enige wat ik wil.

Dat, en weer samen met James lekker voetballen of zo. Of misschien wel met hem in een kokospalm klimmen, een paar kokos-

noten naar beneden gooien, die open hakken en de kokosmelk lekker samen opdrinken. Net zoals we dat vroeger deden.

Nopi

De beste vriend van mijn broertje kwam van een andere stam. Voordat de oorlogen over ons heen kwamen, was dat helemaal geen probleem. We konden allemaal vrienden zijn en de jongens voetballen samen. Ik heb een tante die met iemand van een andere stam getrouwd is en zelfs dat was heel normaal. Maar later speelden dit soort dingen wel een rol. James kwam van een stam uit een deel van het land waar de oorlog vrij vroeg begon. Daarom waren zijn ouders ook bij ons in het dorp komen wonen.

Wij hebben twee huizen. Eén in het dorpje op het platteland en een andere van mijn opa en oma in de stad Monrovia. Jaren later nam de oom van James hem mee uit ons huis in de stad en daarna ook mee uit Monrovia. Er werd telkens ingebroken in hun winkel. Hij nam hem mee naar het deel van Liberia waar ze vandaan komen, nog voordat ze naar ons dorp verhuisden en mij en Lucky leerden kennen. Ik zal nooit meer de dag vergeten, vijf jaar later, toen James en Lucky echt kerels waren geworden, na de oorlog, toen Lucky James voor het laatst gezien heeft, in het huis van mijn opa en oma. Lucky stond op de weg en keek hen na terwijl ze vertrokken. De rest van de dag heeft hij alleen maar op z'n hurken met een stokje wat in het stof zitten schrijven. Mam stuurde mij nog om hem te halen. Het was tijd voor rijst en hij zou zijn rijst nooit overslaan. Een Liberiaan heeft eigenlijk pas echt gegeten als hij rijst op heeft. Dat heeft oma ons verteld. In ieder geval hebben we Lucky daarna nooit meer over James horen praten. Maar dit was allemaal later. Lang na dit alles. In het begin was James bij ons.

Wat wil je eigenlijk weten? Je zit in gedachten waarschijnlijk nog ergens bij die soldaten, je vraagt je zeker af wat er na die eerste nacht gebeurd is, of niet soms? Je denkt waarschijnlijk dat dit een vreselijk verhaal gaat worden. Je denkt, o nee, niet nog meer ellende uit Afrika. Nou, dan hebben we een verrassing voor je, mijn broertje en ik. Dus zet je schrap.

Ik neem je terug naar die dag, of nog beter zelfs, naar die nacht. Het was een lange nacht en ik dacht alleen maar aan mijn kleine broertje en hoe bang hij was. Dat is niet helemaal waar, ik dacht ook aan mijn ouders. Weet je, de soldaten kwamen ook steeds dichterbij ons dorp. Volg je me nog? Waarom waren we niet in de stad? Nu, daar hebben we wel gewoond en ik herinner me nog goed alle lichtjes in de stad. Maar toen de oorlog begon, verhuisden we naar het platteland, net als vele anderen. We dachten nog dat de oorlog snel voorbij zou zijn en dat we weer gauw terug naar huis konden gaan. Dat de soldaten die dag naar onze school zouden komen, toen ik nog tien was, daar had niemand ooit aan gedacht. Ook niet dat we midden in een oorlog terecht zouden komen die veertien jaar zou duren.

Van al mijn herinneringen blijft die van de eerste nacht, ver weg van huis, weg van mijn ouders, me altijd bij, hoe vaak ik die gedachte ook uit mijn geheugen wil wissen.

H O O F D S T U K 4

Lucky

Ze maakten ons los en namen de meisjes mee ergens anders naar toe. Ik zat bij de andere kleine jongens en het was echt moeilijk om niet te gaan huilen. Toen de zon eindelijk opkwam, schoot ik wakker doordat iemand met z'n voet tegen mijn schouder zat te trappen. Het was een grote jongen uit een hogere klas. Hij trapte tegen mij terwijl hij sliep, net zoals een hond dat soms doet. De soldaten kwamen en zetten ons in het gelid. Ze vertelden ons dat we nu soldaten zouden worden. Als we goed luisterden, zouden we beloond worden met eten en drinken. Als we heel snel vooruitgang zouden maken, konden we ons eigen geweer krijgen en dan kon niemand ons meer kwaad doen.

'Luister!' bulderde de sergeant. Als een dolle stier stond hij daar, hij schudde met zijn hoofd en stampte met zijn voeten, alsof hij op ons af wilde stormen. Hij heette Sergeant Saint. 'Je spreekt altijd met twee woorden. Je doet wat je gezegd wordt en dan krijg je niet alleen te eten en te drinken, maar bovendien ook nog eens geld en een deel van de buit. Maar dat moeten jullie eerst maar verdienen. Jullie sjouwen deze balen rijst en gierst, duidelijk?'

De grote jongen die mij die morgen met zijn voet wakker maakte, stapte naar voren en zei: 'Je kunt ons niet zomaar ontvoeren en dan ook nog verwachten dat wij voor jullie gaan werken...' Hij was nog niet uitgesproken toen Sergeant Saint hem in koelen bloede voor onze ogen neerschoot. Zoiets had ik nog nooit meegemaakt. Het is hartverscheurend om zoiets te zien.

Plotseling hoorde ik de anderen herrie maken. Ze schreeuwden en riepen aan alle kanten om mij heen. Het duurde even voordat ik doorhad dat ik net zo hard meedeed. Sergeant Saint liep op me af

en haalde uit. Ik zag z'n hand precies in de zon. Ik zag de diamanten ring op z'n pink schitterend in het licht. Als een komeet raasde hij op me af.

Door de klap zakte ik in elkaar. Gek genoeg keek ik toch nog even omhoog. Ik staaarde recht in het gezicht van Sergeant Saint, nóg lelijker dan daarvoor. Ik rook het vuur waarop gekookt werd, ik hoorde mijn klasgenoten schreeuwen, ik voelde tranen biggelen langs mijn wangen, ik proefde zout en stof op mijn droge lippen.

'Nee! Lucky, bukken! Nee!' Ik keek opzij en zag Nopi als een bezetene op me afkomen. Ik had mijn zus weer gevonden. Ze zag er zo anders uit. Ik kon haast niet geloven hoe hard ze rende. Daar zat ik dan op mijn knieën, in het stof, nauwelijks in staat om mijn nek te bewegen, en daar ging zij, ze rende alsof alles er vanaf hing. Ze liep Sergeant Saint omver, nou, eigenlijk niet echt, ik bedoel: ze gooide zichzelf helemaal tegen hem aan.

Met een doffe dreun kwam ze tot stilstand. Hij begon te lachen. Een akelige lach had hij, een zuigend geluid, alsof je door de modder loopt te baggeren. Het liet je niet los, ik werd er gewoon bang van. Het slowmotiongevoel was nu weg, ik hield mijn adem in. Mijn longen stonden op ploffen. Ik snakte naar adem. Nu was het mijn beurt om te schreeuwen: 'Nee!'

De sergeant bukte en trok Nopi aan haar haren omhoog. Zelfs toen gaf ze nog niet op. Ze sloeg als een wilde om zich heen. Hij begon nog harder te lachen, zo hard dat we er allemaal stil van werden. Iemand pakte mijn hand vast en hielp mij op te staan. Het was de hand van James. Hij kneep nog even.

Weer zag ik die flikkerende diamant naar beneden komen. Dit keer in het gezicht van Nopi. Sergeant Saint smeed haar van zich af. Ze viel met haar hoofd tegen een grote steen. Hij gaf haar nog een schop voordat hij van ons vandaan liep.

James liet mij los en ik stooft naar Nopi toe. Op het rokje van haar schooluniform zaten al bloedvlekjes en er stroomde bloed uit haar oor op haar witte kraag. Ik dacht aan die jongen die was neerge-